

מה עשו כטב"מים סיניים בדרך לכוחות צבא בלוב?

written by אלי קלוטשטיין | 10.07.2024

נמל ג'ויה טאורו, השוכן במחוז קלבריה שבדרום איטליה, המה פעילות. שוטרים איטלקים חמושים מיהרו לאורך הרציף בשבוע שעבר ועלו על שתי ספינות שהגיעו מסין. החיפוש לא ארך שעה ארוכה, עד שהמידע המודיעיני שקיבלו האיטלקים מארה"ב הוכיח את עצמו: מפוזרים בתוך שש מכולות, מוסוים כציוד של טורבינות רוח, נמצאו חלקים ארוכים שלא יכולים היו להיות אלא פיסות של מטוסים.

כיתוב שנחרת על אחד החלקים, "אנרגיה מצילה את העולם", גם לא הטעה את אנשי כוחות אכיפת החוק של רומא: הם אכן מצאו את חלקי הכטב"מים הסיניים שהיו מיועדים להישלח ללוב. מדינה שנמצאת תחת אמברגו נשק בינלאומי של האו"ם. המכולות היו אמורות לעלות על ספינות שיעדן הוא העיר בנגאזי בלוב, והיו עתידות להגיע לידי כוחותיו של גנרל ח'ליפה חפטר. הגנרל שולט על החלק המזרחי של לוב, ומאז פרוץ מלחמת האזרחים השנייה במדינה, באמצע 2014, הוא נלחם בכוחות הממשלה שיושבת בטריפולי.

אחרי תפיסת המכולות התברר כי הם מתאימים לחלקי הכטב"ם הסיני ווינג לונג 2, שאורכו עשרה מטרים ומוטת כנפיו מגיעה לכ-20 מטרים. משקלו בסך הכול כשלושה טונות, ללא ציוד ודלק. מהירות השיוט שלו, לפי פרסומים באינטרנט, עולה על 350 קילומטרים בשעה, והוא יכול לפעול באוויר כעשרים שעות ברציפות. ווינג לונג 2 נועד בעיקר למשימות בקרה, סיור ומודיעין. עם זאת, הכטב"ם הזה מיועד גם לשאת נשק, ומותאם לביצוע תקיפות מדויקות בשליטה מרחוק.

הגנרל הלובי כבר השתמש בעבר בכטב"מים סיניים לצורך מלחמת האזרחים במדינה. במהלך הקרבות על טריפולי, כאשר לפי הטענה זכה לסיוע של האמירויות, הוא קיבל כמה גרסאות מוקדמות יותר של הכטב"מים האלה. בין היתר, הוא ביקש לרכוש גם כטב"מים מירדן. נגד הגנרל נטען כי מטוסים מסוג זה היו אחראים לתקיפה על האקדמיה הצבאית בטריפולי, שבה נהרגו 26 צוערים.

מלחמת האזרחים בלוב כבר זכתה לכינוי "מלחמת הכטב"מים הגדולה בעולם", מה שמעיד על חשיבות הסיוע האווירי שבה. אף שלשני הצדדים יש מטוסים רגילים, עיקר כוח האש שלהם נשען על כלי טיס לא מאוישים. בשנת 2020, למשל, בוצעו יותר מאלף תקיפות של כטב"מים בלוב. חפטר משתמש בכטב"מים סיניים כבר מאז 2016, ונעזר בהם כדי לדחוק את כוחות הממשלה בטריפולי למגננה בקרב על העיר. אף שבסופו של דבר נכשל בניסיונו לכבוש אותה. השימוש בהם היה כה מוצלח, עד שגם הצד השני החל להשתמש בכטב"מים שקיבל מפטרונו הטורקים.

זו לא הפעם הראשונה השנה שכלי נשק סיניים, וחלקי כטב"מים בפרט, נתפסו בדרכם לכוחותיו של חפטר בלוב. באפריל עצרה המשטרה הקנדית שני עובדי או"ם לשעבר בחשד שניסו למכור ציוד צבאי וחלקי כטב"מים לחפטר באמצעות השימוש בחברות קש. באותו מקרה ביקשו השניים גם להעביר בתמורה לכלי הנשק נפט לובי לסין. שדות נפט במדינה נמצאים תחת שליטתו של הגנרל, והחשד היה כי ניסה לייצא אותם למדינת הענק מבלי שאיש ידע על כך.

גשר לאירופה

לוב נשלטה במשך שנים על ידי הרודן מועמר קדאפי, שתפס את השלטון בכוח בהפיכה צבאית ב-1969. קדאפי איבד את השלטון ואת חייו במלחמת האזרחים הראשונה שפרצה במדינה במסגרת המהומות שהתפשטו בכל רחבי המזרח התיכון כחלק מהאביב הערבי. אף שכמה חודשים לאחר מכן פסקה לכמה שנים המלחמה, היא פרצה מחדש ב-2014, ומאז עדיין נמשכת בעוצמה משתנה.

כיום מתחרות בעיקר שתי ממשלות על השליטה במדינה: הראשונה, בראשות גנרל חפטר, חולשת על מזרח לוב, ויושבת בעיר טוברוק. בין היתר תומכים בגנרל חפטר מצרים, האמירויות, צרפת ורוסיה, ערב הסעודית וירדן. מנגד יושבת הממשלה בטרिפולי, המוכרת על ידי האו"ם ואשר זוכה בעיקר לתמיכתן של טורקיה, איטליה וקטר. ארה"ב קיימה קשרים עם הממשלה בטרिפולי, אך פינתה את נציגיה מהמדינה עם תחילת מלחמה האזרחים. כזכור, ארה"ב כבר איבדה שגריר בלוב אחרי המתקפה על הקונסוליה בבנגאזי, והיא לא ששה לחוות מצב כזה שוב. ככל הידוע, וושינגטון גם לא תמכה באופן ישיר באחד הצדדים במלחמה.

חפטר, כאמור, מזוהה לרוב כלקוח קבוע של הרוסים. הוא ניהל משא ומתן עם הנשיא פוטין בינואר על הסכם שבמסגרתו תספק מוסקבה מערכות הגנה אווירית ואימונים לטייסים, בתמורה לבניית נמל רוסי בשטחים שבהם שולט הגנרל. הוא נועד כמה פעמים עם בכירים ממשרד ההגנה הרוסי, ודן איתם בדרכים לחזק את שיתוף הפעולה ביניהם ולתגבר את יכולותיו הצבאיות כדי להטות את הכף לצידו במלחמת האזרחים.

בכלל, מקובל לחשוב שרוסיה וסין "מחלקות גזרה" ביניהן בפעילותן באפריקה. לרוב בייג'ינג משקיעה את מרב מאמציה בבינוי, בהקמת תשתיות שונות, ובהתפשטות בעזרת אמצעים כלכליים. הרוסים, מנגד, נוקטים גישה המבוססת יותר על ביטחון וצבא. הם תומכים באישים ובמדינות שמקדמים את מטרותיהם, ומספקים להם אמצעי לחימה והגנה שונים.

זו הסיבה אולי שדווקא מעורבות צבאית ישירה של סין בסכסוך מפתיעה משהו. מה גם, שהסינים אכן נקטו בגישה המסורתית יותר שלהם, והשקיעו בתשתיות בינוי במדינה. כך למשל, אחרי ששיטפונות פגעו בעיר הנמל דרנה והשמידו כחמישית ממנה, סין החלה בעבודות השיקום. נראה שבייג'ין השקיעה עשרות מיליארדי דולרים במיזמי בינוי בלוב, שכוללים גם רכבות תחתיות, תשתיות נפט ומפעלי זיקוק.

בנוסף, סין הרשמית גיבשה קשרים הדוקים דווקא עם הממשלה הלוברית בטרופולי. ביולי 2018 הביעה לוב תמיכה ביוזמת החגורה והדרך של בייג'ין, וביקשה למשוך השקעות סיניות נרחבות יותר במדינה. המפלגה הקומוניסטית, מצידה, מבקשת לגזור לעצמה נתח גדול יותר מהנפט הלובר, מדינה עשירה במיוחד בנוזל השחור, שהייתה עד לפני מלחמת האזרחים מקור ל-3 אחוזים מייבוא הנפט של סין. באוגוסט קרא נשיא סין שי ג'ינפינג לחברות מארצו לחדש את פעילותן בלוב אחרי שנים רבות שהקפואו אותן בשל המלחמה, כחלק מהידוק הקשרים וניצול הזדמנויות של בייג'ינג בכלכלה המקומית.

הקשר הזה גם מאפשר לסין להרחיב את תחום ההשפעה המדינית והדיפלומטית שלה ביבשת, ולתפוס עוד נקודת השפעה במאבק שלה מול כוחות עולמיים מתחרים כגון ארה"ב. העובדה שלוב עשויה להשתקם עם סיום מלחמת האזרחים, יחד עם פוטנציאל העושר שלה מנפט, הופכים אותה לנכס חשוב לכל משקיע. לשם כך, אגב, הסינים הביעו רצון לפשר בין הצדדים הלוחמים בלוב ולהביא את מלחמת האזרחים לסופה.

עוד בימי קדאפי שמרה בייג'ינג על קשרים טובים עם לוב והשקיעה בה רבות, גם אז מתוך ראייה אסטרטגית המכירה בחשיבותה של המדינה ומיקומה לחופי הים התיכון. זו גם אחת הסיבות ליוקרה שסין מייחסת לה כיום, במסגרת מיזם החגורה והדרך: לוב היא מעין גשר בדרך שבין אפריקה, המזרח התיכון ואירופה, ושליטה סינית בשווקים ובנמלים המקומיים יכולה לסייע לבייג'ינג כראש חץ מסחרי מול כל היבשת הישנה. בדרך ליעד הזה הסינים גם מציבים אתגר לאמריקנים בלוב עצמה, ומתחרים איתם על עמדות השפעה ונכסים כלכליים באפריקה ובאירופה.

אחרי כל הסיבות הללו, אכן מפתיע שהסינים לכאורה התערבו ישירות וסיפקו אמצעים צבאיים לחפז. בעבר כטב"מים סיניים כנראה הגיעו לגנרל בשל הקשר שלו לאמירויות, שנחשב מקורב מאוד לאבו-דאבי. מכיוון שסין והאמירויות הן בנות ברית, ושתי המדינות שיתפו פעולה מבחינה צבאית, ייתכן שבייג'ינג סייעה לאבו-דאבי וסיפקה את הנשק לממשלה בטוברוק. באמירת אגב, ראוי לציין שאין ראייה רשמית שקושרת את הממשלה הסינית למשלוח הכט"במים שנתפס באיטליה. אף שברור שמדובר בציוד מתוצרת מפעלי הנשק במדינה, ולמרות שהספינות שנשאו אותן יצאו ממדינת הענק הקומוניסטית, לא נשמע גורם רשמי שאמר כי הממשלה בבייג'ינג אחראית לכך ² אבל במדינה ריכוזית וטוטליטרית כמו סין, סביר להניח שגורמים אחרים לא היו עושים זאת ללא ברכת הממשלה.

אולי השערה אחרת יכולה להיות פשוט שסין מנסה לשחק כאן על כל הקופה: מבחינתה, לוב מהווה מדינה בעלת חשיבות אסטרטגית בגלל פוטנציאל העושר שלה, מיקומה הגיאוגרפי והיכולת שלה להשפיע בה על מהלכים רבים. לפיכך, סין מבקשת לצבור נקודות אצל כל הצדדים ולמצב את עצמה באופן המיטבי לקראת "היום שאחרי" בלוב. עם תום מלחמת האזרחים, היא תוכל להמשיך לתחזק את הקשרים הללו עם הצד המנצח, וכך לקדם את האינטרסים ארוכי הטווח שלה כבר כעת.

ישראל עצמה, אגב, נקטה גישה דומה. חפתר הצהיר בגלוי כי הוא מעוניין להגיע לנורמליזציה עם ישראל אם יגיע לשלטון, אך בכירים בירושלים שוחחה גם עם נציגים של הממשלה בטרופולי. בהנחה שגם הפלגים היריבים בלוב מודעים לקשרים שמנהלות מדינות עימם ועם יריביהם במקביל, סין וגם ישראל יכולות להרגיש בנוח עם עצמן בהקשר הזה. בסופו של יום, גם ללובים יש אינטרס לתחזק את היחסים הללו, ליהנות מסיוע של מדינות עוצמתיות, ולנסות לצבור לגיטימציה באמצעות הגישה למוקדי כוח בינלאומיים כמו ירושלים ובייג'ינג.

התפרסם במקור ראשון, בתאריך 10.07.2024.